

SZÉKELY LÁSZLÓ, PETRARCA MAGYAR FORDÍTÓJA

Székely László egy négyoldalas saját előszót, „ajánló levelet” illesztett be Petrarca *De remediis utriusque fortunae* című műve közel ezerháromszáz lap terjedelmű fordításának kéziratába. Az előszó egy elhivatott ember fordítói szándékáról vall, aki saját megfogalmazása szerint egy prédikátor hangján inti feltételezett olvasóit a könyvben leírtak megfogadására. Székely ajánló levelében a Prédikátor, Jób és az Énekek éneke öszötvetségi könyveiből vett idézeteket a sztoikus filozófiai iskola „arany középszer”-elvének több klaszszikus megfogalmazásával vegyíti, az antik mintákra a „deákok mondásai” kifejezéssel utal, végül pedig egy Cicero-idézetet választ mottóul, mintegy összegezve az emberi élet feladatairól vallott felfogását. Idéz továbbá egy jóval modernebb olvasmányából, François de Salignac de La Mothe Fénelon franciául írott, de igen hamar több változatban latinra is lefordított államelméleti művéből, a *Les Aventures de Télémaque* (magyarul Haller László fordításában: *Telemachus bujdosásának története*) című könyvből is. Ez az idézet arra enged következtetni, hogy Székely talán osztozott egy nála jóval híresebb és jóval iskolázottabb kortársának, Dugonics Andrásnak ama véleményében,¹ hogy Seneca *De remediis fortuitorum* és Francesco Petrarca *De remediis utriusque fortune* című művei után harmadikként éppen Fénelon munkája szolgál a legtöbb gyakorlati életbölcsessel a modern (értsd: városiasodott, a kereskedelem és gazdálkodás mindenféle foglalatosságaival terhes) életben. Ha feltételezésünk igaz, akkor Székely Lászlóban az erdélyi értelmiség egy olyan tagját kell látnunk, aki a maga keretei között hosszasan és elmélyülten foglalkozott a sztoikus tanítással.

Székely az előszóban citált minden bölcs mondással az emberi életben bekövetkező csapások elviselésére, s a kálvinisták által fő erénynek tartott „békességes tűrés” gyakorlására int általában, ugyanakkor röviden saját tapasztalatára is hivatkozik, amikor „sok nyomorúságokkal, kevés szerencsével, de meghalmozott szerencsétlenséggel megterhelte napjai”-ról beszél. Az erdélyi gróf ebben az előszóban nem tér ki az őt ért csapások részletezésére, de megteszi ezt *Önéletrajzában*², amelyet nagyjából hét hónappal az után kezd el írni (1763. június 8.), hogy Petrarca „két könyvének” fordítását befejezte.

Az önéletrajz lapjain egy sok viszontagságot megélt ember története bontakozik ki. Gróf Székely László még csak 13 éves volt, amikor 1729-ben elveszítette édesanyját, gróf Rhédei Katát, és csupán egy évvel idősebb, amikor édesapja, gróf Székely Ádám is meghalt. Székely ekkor maga és öccse, Ádám számára rokonukat, az egykor katonatisztként szolgált Jósika Dánielt választotta gyámnak, aki zsarnoki szigorúsággal bánt a fiúkkal, és az anyagiak tekintetében is meglehetősen fukarul látta el őket. A fivérek a nagyenyedi iskoláztatás során élelomban és ruhában is szükségét szenvedtek, majd amikor László tanulmányai végeztével el szeretett volna menni „Felső Országokra Akadémiákra”, a gyám megtagadta tőle az ehhez szükséges anyagi támogatást. A kollégiumi ösztöndíj önmagában nem lett volna elég, hogy Székely külföldi peregrinációra induljon, s 1733-ban végleg el kellett hagynia a nagyenyedi kollégiumot is. Az ifjú gróf ekkor három évre az általa nagyra becsült Szentkereszti András mellé ült be a kancelláriára, ahol jogi gyakorlatot szerzett. Szentkereszti halálával azonban elhagyta a jogi pályát, és miután önmagát és fivérét is kivonta a gyámság alól, alamori udvarházában önállóan kezdett gazdálkodni. Fiatalkora miatt még járatlan volt e területen, ezért a

¹ Vö. SZÖRÉNYI, 2002, ???.

² Székely László önéletrajzát elsőként Király Pál fedezte fel, majd hosszú szünet után Németh S. Katalin foglalkozott a kéziratot művel, amelyet ma az Országos Széchényi Könyvtárban őriznek, Quart. Hung. 4312 jelzeten. Vö. KIRÁLY, 1887; NÉMETH S., 1986.

gazdaság irányítását egykori nevelőjére, Túróczi bízta, aki azonban hűtlenül kezelte a jószág ügyeit és igyekezett hasznot húzni ura tapasztalatlanságából, így az ifjú Székely hamarosan maga vette át a birtokok irányítását.

Székely László először 1742-ben lépett házasságra: gróf Bánffy Katát vette el, de boldogságuk nagyon rövid ideig tartott, mert előbb kislányukat veszítették el, majd 1745-ben az asszony is meghalt.³ Első feleségével 1743 decembere és 1744 márciusa között Bécsbe utaztak, amely jeles esemény volt Székely egyébként zárkózott életében; a császári székhely volt a legtávolabbi város, ahová valaha eljutott. Az erdélyi gróf már ekkor pályázott a kamarási méltóságért, de gróf Gyulaffy kancellár – állítólag a köztük lévő felekezeti különbségek miatt, hiszen Székely kálvinista volt – akadályokat gördített elé, így nem kapta meg a tisztséget.⁴ Székely általában nem volt – modern kifejezéssel élve – karrierista természetű, és viszonylag keveset foglalkozott politikával. Ezen felül az első házasságában őt ért csapások a könyvek és a tanulás felé fordították, így négy évig egyfajta belső emigrációban élt könyvei társaságában és díszkertjei művelésében lelve kedvét.

1749-ben azután Székely László újránősült, gróf Thoroczkay Zsuzsannát vette el. Bár házasságuk huszonhárom évig tartott, az asszonyról elterjedt rosszindulatú pletykák, valamint két gyermekük halála beárnyékolta boldogságukat. Székely viszonya egyetlen közeli rokonával, Ádám öccsével sem volt felhőtlen, mert mindig akadt valaki, aki az ifjabb Székely grófot bátyja ellen hangolja, bár az igyekezett testvére kancelláriai karrierjét is segíteni.

Székely László 1764-ben nyerte el a kamarási méltóságot, és 1772-ben Alsó-Fejérmegye főispáni székének várományosa is volt, de még ennek az évnek az elején, február 7-én meghalt alamori birtokán.

Egy elfeledett írói életmű

Önéletírásának tanúsága szerint Székely az 1740-es évek második felében családi életének tragikus eseményei hatására vált rendszeres könyvolvasóvá, könyvgyűjtővé, s ezt követően bontakozott ki irodalmi-fordítói munkássága.⁵ Az utóbbi két-két és fél évtizedben nyilvánvalóvá vált, hogy Székelyt nem csupán műkedvelő alkalmi tollforgatóként, hanem saját, önálló műve, az *Önéletírás* révén emlékiróként, fordításai révén pedig igen terjedelmes, noha szétzórta, kéziratban fennmaradt verses és prózai életművet létrehozó alkotóként kell számon tartanunk. Írói habitusa és teljesítménye méltán összemérhető kora legkiválóbb erdélyi szerzőiével, így például Mikesével vagy Hermányi Dienesével, még akkor is, ha – ezt az értékelést a már alaposabban ismert írásai alapján megelőlegezhetjük – nyelvi-írói készségét, tehetségét tekintve összességében elmarad mögöttük.

Székely könyvtára halála után nem sokkal, végakarátának megfelelően, a székelyudvarhelyi református kollégiumba került; a kötetek ma a Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtárának gyűjteményében találhatók. Saját kéziratos munkái más sorsra jutottak: több erdélyi és magyarországi könyvtár, illetve levéltár őriz közülük egy-egy darabot, míg Székelyudvarhelyre – tudomásunk szerint – csupán két ilyen kötet került, s azok sem a könyvtár állományával együtt, hanem 1919-ben, Dr. Sebesi János ajándékaént. Az egyik kötet *A jó szerencsének és a szerencsétlenségnek orvosságairól* című Petrarca-fordítás; a másik Johann Hübner (1668–1731)

³ Az asszony és a kislány ólomtáblára vésett sírfeliratát, amelyet maga Székely írt, ma Udvarhelyen a Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtárában őrzik, a sírok ugyanis összeomlottak, és Jakó Zsigmond ide mentette át az értékes tárgyakat.

⁴ Székely önéletrajzából a bécsi útról szóló részt Németh S. Katalin önálló, majd később gyűjteményes kötetben jelentette meg: SZÉKELY, 1989; SZÉKELY, 2000.

⁵ Vö. FEHÉR, 2013, 71.

német tudós, földrajztudós *Kurtze Fragen aus der politischen Historie* (1697) című művének átültetése (*Hübner Jánosnak [...] rövid kérdései a külső, politikai históriákból*, 1761). Ez utóbbi kötet gerincén a *Hübner Magyar Geographiája, I. Tomus* felirat olvasható; Jakó Zsigmond e címen hivatkozik rá.⁶ Egy további, szintén Jakó által említett, Székelynek tulajdonított fordítás, az *A csehországi ecclesiának üldöztetésének [...] históriája* (1747–1751) jelenleg nem található meg a székeljudvarhelyi gyűjteményben, s nem világos, hol kerülhetett Jakó kezébe.⁷

Székely két rövidebb terjedelmű, feltehetően német eredeti alapján készített fordítását legutóbb Egyed Emese jelentette meg.⁸ Az egyik szöveg címe *1–2 levél Volterbőz*, azaz II. Frigyes porosz király Voltaire-hez írott két levelének magyar változatáról van szó. A másik írás Egyed Emese közlése szerint egy eredetileg francia nyelvű verses mű német közvetítéssel készült fordítása, címe: *Az megcsalattatott csudáról való beszéd*. Egyed Emese mindkét szöveget a *Székely László fordításmunkáiból* (1765–1769) fő cím alatt közölte, a magyarázatként mellékelt kevéske jegyzetből azonban nem tudjuk meg sem azt, hol található a közlés alapjául szolgáló kézirat, s tartalmaz-e további Székely-fordításokat, sem azt, hogy a közreadott munkák pontosan mely német, illetve francia nyelvű magyarázásai.

Jakó Zsigmond a Székely-életműre vonatkozóan a következő összegzést adta: „Mai csonkaságában is több ezer oldalnyi az az írói hagyaték, amelyet Székely László, könyvgyűjteményére támaszkodva, vidéki magányában, a kortárs nemesi társadalom igénytelen szellemi életének sivár viszonyai között létrehozott.” A több ezer oldalnyi életművet kitevő darabok közül a kutatás részéről az eddigiekben csak a fent említett két terjedelmesebb munka, az *Önéletírás* és *A jó szerencsének és szerencsétlenségnek orvosságairól* kapott kellő figyelmet. A harmadik, hosszabb szöveget, a Hübner-fordítást, s az Egyed Emese által közreadott írásokat, illetve az ez utóbbiakat tartalmazó kéziratot tudomásunk szerint még senki sem vette alapos vizsgálat alá. Elképzelhető továbbá, hogy erdélyi vagy magyarországi gyűjteményekben lapanganak további autográf fordításkéziratok vagy másolatok is. Ezek feltárása és az életmű részletes ismertetése, körültekintő, átfogó értékelése a 18. századi irodalomtörténeti kutatás minél előbb elvégzendő, fontos feladata.

A Petrarca-fordítás tartalmi összetétele, jellege, stílusa

Székely László fordítása Petrarca *De remediis utriusque fortunae* című műve 1613-as kiadásán alapszik. A fordító saját, a munka elkészítéséhez használt, margináliákkal, aláhúzásokkal ellátott példánya a 18. század végén került a székeljudvarhelyi református kollégium gyűjteményébe (ma a Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtárában található). A kézirat fordításnak külön értéke, hogy nem csupán Petrarca *De remediis*-ének magyar változatát, hanem az 1613-as latin kiadás minden elemét tartalmazza. Így megtalálható benne Petrarcának az a levele, melyet az „Utókorhoz” címzett – e sokat idézett, híres szövegnek, mely az író csonkán maradt önéletírása, tudomásunk szerint ez az első magyar fordítása. Nem hagyta el Székely az 1613-as kötetnek azt az egységét sem, melyet a nyomtatványt szerkesztő Paulo Lentulo egyfajta ajánlásnak szánt: néhány saját mondattal összekötve több híres humanista író, tudós – köztük Boccaccio és Erasmus – Petrarcáról szóló, dicsérő gondolatait fűzte egybe. (Minderről bővebben lásd a kötet címéhez, a Petrarca-levélhez és a dicsérekhez kapcsolódó jegyzeteket.)

⁶ A Székely-tékára vonatkozóan vö. JAKÓ, 1976, 228–230.

⁷ E helyütt szeretnénk köszönetet mondani Róth András Lajosnak az e fordításkéziratokkal kapcsolatos szíves tájékoztatásért.

⁸ Vö. EGYED, 2010.

A fordítás további értékes tartalmi egységét az egyes dialógusok szövege előtt álló disztichonok fordítása képezi, melyek szerzője az augsburgi humanista tanár és költő, Johannes Pinitianus. (L. erről az I. 1. dialógus jegyzeteit.) Székely a disztichonokat némileg kibővítve, négysoros, bokorímes harmadoló tizennégyesekben adja vissza; ugyanezt a versformát választotta verses önéletírásához is.⁹ A kis versekről összességében elmondható, hogy ha van is közöttük néhány kevésbé értékes, homályosan vagy nehézkesen megfogalmazott darab, többségük igen jól sikerült: az eredeti disztichonban foglalt mondanivalót Székely pontosan, jól megválasztott szavakkal, érzékletes szóképekkel, gyakran igen csattanós formában adja vissza. A dialógusok előtt álló, összesen 254 versen kívül a Petrarca-műben idézett versrészletek egy részét szintén saját, jellegzetes versformájában ülteti át; ez az I. könyvben többször, a II. könyvben azonban egyszer sem fordul elő. Mindezen kis szövegrészek együttese, valamint a verses önéletírás alapján megállapítható, hogy Székely Lászlót 18. századi költőink sorában is számon kell tartanunk.

A Petrarca-fordításnak a Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtárában őrzött példánya feltehetően tisztázott kézirat. Noha vannak benne apróbb-nagyobb javítások, áthúzások, betoldások, ezek viszonylag kis száma és a rendezett íráskép mindenképpen arra enged következtetni, hogy a fordító a szöveget egy piszkozatból másolta át. Ezt a feltételezést erősíti az a tény is, hogy az I. könyv 96. dialógusának szövegéből, feltehetően a másolás során, kimaradt egy hosszabb, kb. egy kéziratoldalnyival terjedelmű rész. (L. erről bővebben az adott dialógus jegyzeteiben.) A fordítás sajátossága, hogy a kéziratban számos, nem Petrarcától származó elem található: ezek Székelynek a szövegben előforduló tulajdonnevekhez, illetve egyéb szavakhoz fűzött, a *De remediis* eredeti mondataitól tipográfiaiilag nem elkülönített magyarázatai. E magyarázatok többségét Székely – feltehetően lexikonjai alapján – vagy saját maga, vagy olvasói számára készítette, s feltűnő, hogy az I. könyvben jóval többet találunk belőlük, mint a másodikban. A leghosszabb, féloldalnyival-oldalnyival terjedelmű fordítói magyarázatok az I. könyv 23., 26., 43., 64. és 65. dialógusában olvashatók, Ariónról, a Saturnaliáról, Tantaloszról, Augustus császár beszélő szarkájáról és a Danaidákról. Székely e saját „jegyzeteiben” szinte kivétel nélkül pontos adatokat közöl, jól azonosítja az említett személyeket, helyeket. Kivétel ez alól az I. könyv 58. dialógusában a „Sorga”, azaz a franciaországi Sorgue folyó azonosítása, melyet Székely – bizonyára valamely ókori lexikonból tájékozódva – összetéveszt egy Plutarkhosznál említett hasonló elnevezésű folyóval, s így azt írja róla, hogy Pannóniában (azaz, értelmezi rögtön e közismertnek tűnő elnevezést is: Magyarországon) található. Tévedése azért különös, mert Petrarca az utókorhoz írott levelében háromszor is említi a Sorgue folyót, melyről ott egyértelműen kiderül, hogy vauclose-i birtoka közelében folyik. Egy másik, hasonló jellegű tévesztése nem a magyarázatokban fordul elő: az I. könyvben több alkalommal rosszul azonosítja a Petrarca által röviden csak Flaccusként említett szerzőt. Ez a Flaccus minden esetben Horatiusra vonatkozik, s míg Székely a 11., 21., 32., 47. és 48. dialógusokban a nevet hibásan „Valerius Flaccus” alakban oldja fel, a név későbbi előfordulásainál már „Horatius Flaccus”-t ír.

Székely tévesztéseinek, hibáinak nagy része azonban az 1613-as kiadás sajtóhibáira vagy a romlott szöveghelyekre vezethető vissza. Ilyen jellegű hiba például az I. 63. dialógusban a „Currus” név „C. Hirrius” helyett; az I. 80. dialógusban a „gyermeki szók” az eredetiben álló „gyermekkori verések” helyett; a II. könyv 90. dialógusában az Etna említése a Tírréntenger helyett. Az e típusba tartozó tévesztések közül a legmulatságosabb kétségtelenül a II. könyv Elöljáró beszédében található, ahol Székely az 1613-as kiadás szövegét pontosan követve azt írja, hogy az elefántoknak a fecskék a vérért szokták szívni. A tévedés oka az, hogy

⁹ Vö. NÉMETH S., 2006.

a fordítás alapjául szolgáló szövegben a *hirudo*, azaz 'pióca' szó helyett a *hirundo*, azaz 'fecske' szerepel. A fordító maga is érezte, hogy ez az adat nem helytálló, s a szöveghelyhez fűzött rövid magyarázatában azt írja: „Egyszóval homályos ebben Petrarcha, és a fordítás is jól nem eshetett.”

Mindezen hibákat és félrefordításokat, félreértéseket leszámítva, Székely fordítása pontosan követi az eredeti szöveget. Fordítói stílusának jellemző vonása, hogy egy-egy szó magyaráztánál néha – bizonytalanságból, vagy mert így szeretné érthetőbbé tenni az adott részletet – nem dönt két különböző szóba jöhető változat között, hanem mindkettőt felhasználja. Ez a bővítő-értelmező megoldás olykor terjengős hatást kelt, ami magának a *De remediis* címének fordításában is megfigyelhető, melynek egyik, a kézirat címlapján olvasható változata: *Mind a kétféle, úgymint a jó szerencsének és a szerencsétlenségnek orvosságairól, vagy azoknak segédelmekről.* E sajátossággal együtt, mely a korabeli fordítók-magyarítók többségének gyakorlatában bevett eljárás, Székely László munkája az eredeti Petrarca-mű élvezetes stílusú, gördülékeny, olvasóját helyenként lírai szépségű részletekkel gyönyörködtető fordítása, mely alkotóját jó tollú, olykor-olykor a legnagyobbak művészi szintjére felemelkedni is képes prózaíróként állítja elénk.

A *De remediis* fordítása mint autoterápiás eszköz

A Székely László életében történt számos szomorú, sőt tragikus esemény ismeretében érthető, hogy sok vigasztalást talált Petrarcának a szerencse orvoslásáról írott művében; életének néhány fordulópontja szinte a Fortuna-könyv egy-egy dialóguscímével azonos. Például a szülők korai elvesztéséről szólnak a II. könyv 46. és 47. dialógusai. A II. könyv 45. dialógusának témája a fivérek közti rossz viszony, egy olyan szomorú tapasztalat, amelyet Székely maga is átélt Ádám öccsével való viszonyában. A feleség elvesztése (II. 18.) és ehhez kapcsolódóan a második házasság kérdése (I. 76.) szintén foglalkoztathatta az erdélyi gróft, aki a korabeli viszonyok között hosszúnak számító özvegység után döntött az újabb házasságkötés mellett. A gazdáját becsapó majoros visszatérő alakja az első könyv dialógusainak, amelyek kapcsán eszünkbe juthatnak Székelynek saját jószágigazgatójával kapcsolatos, *Önéletírásából* ismeretes rossz tapasztalatai.

A Petrarca-fordítás kéziratában, akárcsak a forrásául szolgáló 1613-as *De remediis*-kiadás példányában Székely László sokszor aláhúzással emeli ki az általa fontosnak tartott részeket. Ez a tendencia a fentebb említett dialógusokban is megmutatkozik: Székely a második házasságról, és a testvérek közötti viszályról szóló fejezetekben is aláhúzza a házon, illetve családon belüli békesség fontosságáról szóló részeket, továbbá azokat a sorokat is, amelyekben Petrarca arról beszél, hogy ennek megtartásához vagy eléréséhez a kerülő utat is elfogadhatónak tartaná. A Székely által kiemelt részek döntően az érzelmi szélsőségek elkerülésére buzdító tanításokat tartalmaznak, követendő példaként pedig az alázatosság vagy kegyesség gyakorlását ajánlja, valamint annak az életszemléletnek az elsajátítását, amely az előforduló minden kárt és bajt az erény növelésének eszközeként tudja felfogni és saját javára fordítani. A *De remediis* tehát Székelynek valóban egyik legmeghatározóbb olvasmánya lehetett, s a teljes fordítás elkészülte után Székely László legalább még egyszer visszatért kedves szerzőjéhez, amikor *Önéletírásának* elején mintegy tíz oldalnyi terjedelemben újra lefordította és kommentálta a Fortuna-könyv második részének bevezetőjéből azokat a szövegrészeket, amelyeket korábban aláhúzással kiemelt.

Amint az köztudott, Petrarca Fortuna-könyve több változatban volt jelen a 18–19. századi magyarországi irodalomban. Ám gróf Székely László munkája nem csak ennek a divatjelenségnek egy állomásaként tekintendő, hiszen szerzőjét beemeli abba a már csaknem öt

évszázada létező értelmezői közösségbe, amely a senecai sztoikus filozófia tanításaiban saját apróbb-nagyobb gondjaira keresett és talált útmutatást Petrarca művében. A fordítás maga eszközül szolgált készítőjének az *önvizsgálathoz*, s ugyanakkor *végasztalást* is nyújtott számára. Modern világunkban mindez egy szakember vezetésével végzett terápiával ér fel, amely azonban végső soron ugyanazokra az elvekre épül, mint a sztoikus keresztény filozófia gyakorlása a mindennapokban, melyre gróf Székely László biztatja az olvasót.

Jelen forráskiadás mindhárom sajtó alá rendezője nevében ehelyütt szeretnénk köszönetet mondani mindazoknak, akik segítségével és támogatásával Székely László fordítása több mint kétszázötven év elteltével napvilágot láthatott. Ezzel a *Secretum (Kétségeim titkos küzdelme)* és a *De ignorantia (A tudatlanságról)* című művek után, melyeket Lázár István Dávid ültetett át magyarra, Petrarca egy újabb munkája vált teljes egészében elérhetővé magyarul, modern kiadásban. Köszönetet mondunk Szócs Géának, a 2015-ös Milánói Világkiállításon való magyar részvételért felelős kormánybiztosnak, valamint Balogh Zoltánnak, az Emberi Erőforrások miniszterének, a Nemzeti Kulturális Alap miniszteri keretéből nyújtott támogatásért. Hálás köszönetünket fejezzük ki Róth András Lajosnak, a Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára „könyvtárőrének”, valamint Miklós Zoltánnak, a múzeum igazgatójának, amiért hozzájárultak a könyvtár gyűjteményében őrzött kézirat szövegének közzétételéhez, s biztosították számunkra a kéziratot kötet digitális másolatát. Végül, szívből köszönjük a támogatást, a biztatást és az értékes szakmai segítséget Szörényi Lászlónak és Lázár Istvánnak, akik mindketten rendkívül sokat tettek azért, hogy munkánkat zavartalanul és eredményesen folytathassuk.

Máté Ágnes – Lengyel Réka

Felhasznált irodalom

- EGYED Emese, *Boros-Jenei Székely László fordítás-munkáiból* (1765–1769), 1–2 levél Volterhöz, in: *Helikon*, XXI(2010), 4, 546; *Az megcsalott csudáról való beszéd – Boros-Jenei Székely László fordítás-munkáiból* (1765–1769), in: *Helikon*, XXI(2010), 16, 558.
- FEHÉR Andrea, *Székely László Önéletírása*, in: *Erdélyi Múzeum*, LXXV(2013), 4, 65–75.
- JAKÓ Zsigmond, *A székegyhádrarhegyi Tudományos Könyvtár története*, in: *Írás, könyv, értelmiség. Tanulmányok Erdély történelméhez*, Bukarest, Kriterion, 1976, 219–251.
- KIRÁLY Pál, *Gróf Székely László élete*, in: *Budapesti Szemle*, 51(1887), 224–259
- NÉMETH S. Katalin, „Bizony igazat írok, és új írom a mint volt”. *Székely László önéletírása*, in: *Irodalom-történet* 68(1986), III, 610–637.
- Székely László *Bécsi utazásomról*, s. a r. NÉMETH S. Katalin, Szeged, 1989.
- NÉMETH S. Katalin, *Székely László verses önéletírása*, in: *Lymbus, Magyarságtudományi Forrásközlmények*, szerk. UJVÁRY Gábor, KERÉKES Dóra, Bp., Balassi Intézet, 2006, 47–98.
- SZÉKELY László, *Bécsi utazásomról*, kísérettanulmánnyal közreadja NÉMETH S. Katalin, Szeged, 1989 (Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez, 24); újabb kiadása: SZÉKELY László, *Bécsi utazásomról*, a naplót feldolgozta, jegyzetelt, az író életrajzát írta NÉMETH S. Katalin, in: *Bécsi utazások*, 17–18. századi útinaplók, s. a. r., jegyz. S. SÁRDI Margit, Bp., Tertea, 2000, 105–200.
- SZÖRÉNYI László, *Philologica Hungarolatina*, Bp., Kortárs, 2002.